

A Wikipedia távlatai a felsőoktatásban

A Wikipediát sokan kritizálják a szerkesztés módja és a tartalom minősége miatt, elsősorban a humán tudományok művelői. [1] A természettudósok sokkal megengedőbbek. Tény, hogy a Wikipedia népszerű online információforrássá vált, és mint ilyen, a felsőoktatás számára is fontos oktatási segéd-eszköz lehet. A Wikipedia egy online, szabadon szerkesztett enciklopédia, amely sokak szerint nem felel meg a tudományos elvárásoknak. Ugyanakkor vannak felsőoktatási könyvtárosok, akik a Wikipediára mutató linkeket tesznek a könyvtári digitális gyűjteményekbe. A web 2.0 technológia interaktív lehetőségeket biztosít a használóknak, ezzel megváltoztatva az információkeresési, -használati és -megosztási szokásokat. A Wikipedia is azon információterek egyike, amelyek ezt az új közösségi információhasználatot gerjesztik. Nagyon gyors fejlődés figyelhető meg a 2001-es indulása óta, ez is az oka annak, hogy még kevés tanulmány foglalkozott a különböző felhasználói csoportokra gyakorolt hatásával, használatával a tudományos életben.

A kutatás kérdései

A tanulmány írója alapvetően arra szeretett volna választ kapni, hogy a felsőoktatási közösség a kutatói és oktatói munkájában forrásként használja-e a Wikipediát az információkeresés során, és ha igen, milyen módon osztja azt meg a hallgatókkal és a kollégákkal. Ezen kívül azt is meg akarták tudni, vajon a Wikipediához való viszonyulás kapcsolatban van-e a meglévő információhasználati szokásokkal. Ennek érdekében először azt vizsgálták, hogy az oktatói és a kutatói munkában mi az információforrás használatának és megosztásának a gyakorlata, másodsorban hogy ezek hatással vannak-e a Wikipedia használatára. A projektben információforrás alatt online katalógust (OPAC), online indexet/adatbázist, kereső motort és egyéb elektronikus anyagot értettek; a vizsgált változók a résztvevők jellemzői (foglalkoztatási státusz, egyetemi rangsor, tudományos fokozat, tudományág, e-mailhasználat) voltak.

A cél érdekében a következő kérdésekre keresték a választ:

- Milyen az oktatásban és kutatásban az információforrások használata?
- Milyenek az információmegosztási szokások az oktatásban és a kutatásban?
- Az információforrások használata és a megosztási szokások hatnak-e a Wikipedia használatára?

Irodalmi áttekintés

A felsőoktatás minősége szempontjából fontos tényező az információ és a technológia használata. Korábbi tanulmányokban megállapították, hogy az e-mail és a web használata kapcsolatba hozható az oktatás, a kutatás és a szolgáltatás hatékonyságával. Hasonlóan bizonyították azt is, hogy az egyetemi közösség hat a tudományos információs rendszerek fejlesztésére.

Az információtechnológia használata

Az egyén szempontjából az információtechnológia alkalmazását gazdasági, kulturális, oktatási, fizikai és szociális tényezők befolyásolják, ugyanakkor a közösségek hatni tudnak az információtechnológiai fejlesztésekre.

A Wikipedia az információ létrehozásának, megosztásának, cseréjének és újrafogalmazásának új teret nyújt. Tekintettel arra, hogy az információ és az információt használó közösség hatással van egymásra, fontos tudni, használják-e a Wikipediát a felsőoktatásban? Az USA-ban bírósági határozatoknál már egyre növekvő számban hivatkoznak a Wikipediára. [2]

Tanulmányok a Wikipediáról

Az egyetemi közösségek tagjainak blogjaiban is hangot adtak a Wikipediával kapcsolatos negatív és pozitív véleményeknek. [3] Számos tanulmány összpontosított a tartalom fejlesztésére, valamint a

látogatottság és a szerkesztői aktivitás alapján mért népszerűségére. [4] Az adatok alapvetően a Wikipedia forgalmi statisztikáiból és a linkekből származnak. 2006-ban *Chesney* felmérése szerint [5], a szakértők hitelesebbnek tartották a Wikipedia szócikkeit, mint a hozzá nem értők. További vizsgáldást javasolt, tekintettel a kisszámú mintára. 2009-ben *Chen* 68 hi-tech szakember Wikipediával kapcsolatos hozzáállását tanulmányozta [6]. A szakértők úgy vélekedtek, hogy a Wikipedia az általános tájékozódáshoz egy mindig „kéznél levő”, könnyen elérhető referenzforrás, a szócikkek száma azonban még kevés.

A kutatási módszer

Eljárás

A kutatásban résztvevők toborzásának céljából különböző tudományos és szakmai levelezőlistákra küldtek felhívást. Olyan listákat választottak, amelyeknek feliratkozott tagjai felsőoktatási könyvtárosok, informatikai szakemberek és oktatással foglalkozó munkatársak – a világ minden részéről, akik kapcsolatban állnak a karokkal és a tanszékekkel, így továbbítani tudták a levelet a megfelelő helyekre. A kutatást végző személy nem tudta megállapítani, hogy végül hányan kapták meg a levelet, és azt sem, hogy hányan utasították el a válaszadást.

Résztvevők

Összességében 201-en töltötték ki eredményesen a kérdőívet. A felmérésben résztvevők többsége doktori fokozattal rendelkező, teljes munkaidőben dolgozó kari alkalmazott volt, közülük 162 fő (80,6%) az amerikai és a kanadai egyetemi rendszerből, 91 (45,3%) a társadalomtudományi területről; a válaszadók 60%-a naponta 10 vagy több alkalommal használt e-mailt.

Eszköz

Egy cég által működtetett rendszerrel készült online kérdőívet használtak, amelyben 16 Likert-skálás kérdés volt. A skálán az egyetértés mértékét kellett értékelni, és magyarázatot, véleményt is lehetett írni a kérdésekhez. A kérdőív kitöltésére szánt időt 15-30 percre becsülték. Minden fontos kérdésre kötelező volt válaszolni, és egy IP címről csak egy kérdőívet küldhettek.

Adatelemzés

A résztvevők jellemzői és az információs források használata közötti kapcsolat kiértékelésénél a

kétszemponútú ANOVA elemzést (varianciaanalízis) használták. Egyszemponútú ANOVA és korrelációelemzés szolgált a résztvevők információmegosztási szokásai és a különböző információs forrásokban való keresésük közötti kapcsolat vizsgálatára. Korrelációelemzéssel állapították meg, hogy a résztvevők jellemzői és az információs források használata befolyásolta-e a Wikipedia használatát az oktatásban, kutatásban. Az összes elemzéshez az SPSS programot használták. Az opcionális, kötetlenül írható véleményeket is kielemezték, hogy jobban megértsék a Wikipedia és az információforrások használata közötti kapcsolatot.

Megállapítások

A kérdőíveket elemezve, a kutatás kérdéseire a következő megállapításokat tudták megfogalmazni.

Milyen az oktatásban és kutatásban az információforrások használata?

A kérdéssel kapcsolatban két függő változó volt: az információforrások típusai és a résztvevők által adott rangsoruk. Független változók voltak: a résztvevők foglalkoztatási státusa (részmunkaidő és teljes munkaidő), oktatói munkaköre, egyetemi rendszere (amerikai és kanadai – szemben az európaival), egyetemi fokozatuk (master és doktor) és a tudományterületük. Az oktatói munkakört négy kategóriába sorolták: oktató, adjunktus, docens, egyetemi tanár; a tudományterületeket pedig így osztották fel: természettudományok, társadalomtudományok, humán tudományok, interdiszciplináris és egyéb. A kétszemponútú ANOVA szolgált a két függő és a független változók közötti kapcsolat elemzésére. Az eredmény: ismert vagy ismeretlen téma keresésekor első helyen az online forrásokat és az online referenzszolgáltatást jelölték meg, a két függő és a független változók között nem találtak jellemző kapcsolatot.

Milyenek az információmegosztási szokások az oktatásban és a kutatásban?

A kapott válaszok kiértékelésével választ szerettek volna kapni arra, hogy mi az információ használatának és megosztásának módja? A válaszok alapján a résztvevők viszonylag gyakran használtak elektronikus információt a kutatásban, oktatásban. Az online adatbázisok és a webalapú információk használatára, a hallgatók webes források felé irányítására kapott rangsorokat a résztvevők jellemzőire vonatkozóan elemezték.

Szignifikáns kapcsolatot találtak az oktatói munkakör és a weben keresett információ használata között ($p=0,04$). Különbség volt az oktató és az egyetemi tanár ($p=0,06$), hasonlóan a docens és az egyetemi tanár csoportok között ($p=0,04$). További szignifikáns kapcsolatot tapasztaltak az oktatói munkakör és a hallgatók körében a weben elérhető információforrások használatának szorgalmazása között ($p=0,02$). Különbség ($p=0,01$) volt az oktató- és a docenscsoportok között is.

A tanulmányban az egyetemi fokozat szerint két csoportot alakítottak ki: master és doktor. Alapvető kapcsolatot találtak az egyetemi fokozat és az e-mailhasználat gyakorisága ($p=0,1$), valamint a hallgatóknak a weben elérhető információk felé irányítása között ($p=0,002$). Ez azt jelenti, hogy a doktori fokozattal rendelkezők sokkal gyakrabban használtak e-mailt, és irányították a hallgatókat a web felé, mint a master fokozattal rendelkezők.

A kutatásban résztvevők tudományterülete összefüggésbe hozható a kutatásban, oktatásban használt online adatbázisokkal ($p=0,002$). Különbség ($p=0,01$) volt a természettudomány és a társadalomtudomány-csoportba, mint ahogy a természettudomány és az egyéb kategóriába tartozók között is ($p=0,003$).

A korrelációelemzés során bebizonyosodott, hogy az e-mail használatának gyakorisága összefüggött az online adatbázis-használattal ($r=0,14$, $p=0,03$) és a hallgatóknak a webalapú információ felé irányításával ($r=0,28$, $p=0,00$). Azok, akik gyakran használtak online adatbázisokat, nagyobb valószínűséggel javasoltak a hallgatóknak webes forrásokat ($r=0,18$, $p=0,05$). Ugyanezt az összefüggést találták a keresőmotorok használata és a hallgatók körében a webes információforrások használatának szorgalmazása között ($r=0,39$, $p=0,00$).

Az információforrások használata és a megosztási szokások hatnak-e a Wikipedia használatára?

Csak egy résztvevő nem tudott a Wikipediáról. A 200 válaszadó az egyéb online forrásoknál alacsonyabbra értékelte a Wikipediát, oktatási és kutatási célra ritkábban használták és osztották meg az onnan származó információkat, és a hallgatóknak is kevésbé engedték meg a használatát a feladatmegoldásokhoz. A Wikipedia hitelességére vonatkozóan átlagosan alacsony pontokat adtak.

A korrelációs vizsgálatok rámutattak arra, hogy a résztvevők online adatbázishasználata összefüggött azzal, hogy mennyire engedték meg a Wikipedia használatát iskolai feladatokhoz ($r=-0,17$, $p=0,01$). Az elemzés a következő összefüggésekre mutatott rá: minél gyakrabban kerestek a weben, annál gyakrabban használták a Wikipediát is a kutatásban ($r=0,39$, $p=0,00$), oktatásban ($r=0,37$, $p=0,00$) és engedték meg az iskolai feladatokhoz ($r=0,21$, $p=0,002$), valamint tekintették hiteles forrásnak ($r=0,32$, $p=0,00$). Akik többnyire online adatbázisokat használtak, azok gyakrabban vonták kétségbe a Wikipedia hitelességét. Akik szorgalmazták, hogy a hallgatók a weben keressenek információt, nagyobb valószínűséggel használták a Wikipediát a kutatásban ($r=0,2$, $p=0,002$), oktatásban ($r=0,31$, $p=0,00$) és engedték meg a feladatmegoldásokban ($r=0,15$, $p=0,02$), mindemellett kisebb valószínűséggel vettek részt a Wikipedia szerkesztésében ($r=-0,13$, $p=0,04$). Akik gyakran használták a Wikipediát a kutatásban, nagyobb valószínűséggel használták az oktatásban is ($r=0,69$, $p=0,00$) és engedték meg ezt a hallgatóknak is ($r=0,41$, $p=0,00$), fogadták el a hitelességét ($r=0,59$, $p=0,00$) és vettek részt a Wikipedia szerkesztésében ($r=0,36$, $p=0,00$).

A válaszadók rangsorolásáról

A számadatokon kívül az online információ és a Wikipediából vett adatok oktatásban, kutatásban való használatára vonatkozó rangsorolás okait is szerették volna tudni. Az elemzéshez a kérdések mellett megadható szöveges magyarázatokat, véleményeket használták fel. A válaszokat három kategóriába sorolták és Microsoft Excel táblázatot használtak a betűrendbe sorolásukhoz. A kategóriák: negatív vagy pozitív viszonyulás a Wikipediához, illetve a hozzáállás megváltozása.

Az online információforrások az oktatásban témában több mint 100 résztvevő a keresőmotorok használatával kapcsolatban írt.

A negatív hozzáállás kategóriába sorolták azokat a megjegyzéseket, amelyekben a keresőgépek minőségével kapcsolatban ilyeneket írtak: nem megbízható; nehéz megítélni az értéket; a források többsége ismeretlen, megbízhatatlan és kérdéses a hitelessége.

A hozzáállás megváltozása kategóriába tartoztak azok a vélemények, amelyek a keresőmotorok használatával kapcsolatosan a résztvevők változó attitűdjéről szóltak, például: „Már nem vagyok any-

nyira sznob a keresőgépekkel kapcsolatban, mint tíz éve”.

Pozitív hozzáállásként értékelték a következő véleményeket: Az online források naprakész információt, azonnal elérhető adatokat tartalmaznak és jó a keresés funkcionalitása. Az online források nagyon fontosak a szakterülete miatt, szükséges nekik a web/internet napi használata. Sok, jó minőségű szabadon is elérhető forrás van. A távoktatásban oktatók szívesen használtak online forrásokat, mert azokat a hallgatók is el tudták érni. Előnyben részesítették a könyvtári forrásokat, de nagyon sok jó minőségű online elérhető információ is van, és a hallgatók sokkal járatosabbak a keresőmotorok használatában. Az oktatásban olyan anyagokat kell használni, amelyek minden hallgató számára elérhetőek.

Több mint 120-an írtak a Wikipediából vett információk oktatásban, kutatásban való használatával kapcsolatban.

Negatív hozzáállást fogalmaztak meg azok, akik a Wikipedia hitelességét és minőségét nem megfelelőnek minősítették, és nem tartották megbízható forrásnak.

A hozzáállás megváltozása kategóriába tartoztak azok a vélemények, amelyek szerint: új fogalmak keresésekor, illetve ismert témákkal kapcsolatban gyors információhoz jutottak; egy ismert adat ellenőrzése céljából használták, amit esetleg utána még hiteles forrásokban ellenőriztek; csak ismert témában bíztak meg a Wikipediában.

Pozitív hozzáállásként értékelték a következő véleményeket: az oktatott témáját tekintve friss információt talált a Wikipediában; a műszaki szócikkek általában világosak és tárgyyszerűek; egy téma megismerésében kiinduló információként, segítséget nyújt; népszerű kulturális témákban használható információkat ad.

Következtetések

A felmérés a statisztikai elemzés segítségével értékes eredményeket adott további kutatásokhoz, a kérdőív kérdéseire fűzött magyarázatok elemzése pedig lehetővé tette, hogy ismeretekhez jussanak a különböző információs források használatára és megosztására vonatkozó szokásokról.

A kutatásban résztvevők egyetemi fokozata, beszerzése, tudományos szakterülete és e-mailhasználat befolyásolta az információmegosztási szokásokat. Az eredmények azt mutatták, hogy bár a Wikipedia elfogadottsága elég alacsony ebben a körben, de azok az oktatók és kutatók, akik egyéb online forrásokat is gyakran használnak, azok a Wikipediát is gyakrabban veszik igénybe. Ebből arra lehet következtetni, hogy azokon a fakultásokon, ahol magasabb tudományos fokozatú és/vagy az internethasználatban jártasabb oktatók dolgoznak, kiforrottabb információkereső stratégiájuk van, kevésbé merevek az információhasználat és -megosztás terén.

Ezek az eredmények további kutatások végzését indokolják. Folyamatosan vizsgálni kell az új információtechnológiai eszközök elfogadását és alkalmazását annak eldöntése érdekében, hogy vajon az egyetemi közösség számára a Wikipedia megfelelő tér-e az együttműködésre, közreműködésre és a tudás megosztására.

Irodalom

- [1] WATERS, N. L.: Why you can't cite Wikipedia in my class. = Communications of the ACM, 50. köt. 9. sz. 2007. p. 15–17.
- [2] COHEN, N.: Courts turn to Wikipedia, but selectively, 2007. elérhető: <http://www.nytimes.com/2007/01/29/technology/29wikipedia.html>
- [3] NIZZA, M.: Life, Liberty and Wikipedia, 2007. elérhető: <http://thelede.blogs.nytimes.com/2007/03/22/life-liberty-and-wikipedia/>
- [4] SPOERRI, A.: What is popular on Wikipedia and why? = First Monday, 12. köt. 4. sz. 2007. elérhető: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1765>
- [5] CHESNEY, T.: An empirical examination of Wikipedia's credibility. = First Monday, 11. köt. 11. sz. 2006. p. 65–79. elérhető: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1413>
- [6] CHEN, H.: The use and sharing of information from Wikipedia by high-tech professionals for work purposes. = The Electronic Library, 27. köt. 6. sz. 2009. p. 893–905.

/CHEN, Hsin-liang: The perspectives of higher education faculty on Wikipedia. = The Electronic Library, 28. köt. 3. sz. 2010. p. 361–373./

(Naszados Edit)